

Waterpark 2012

door Eric Brinckmann

Het is een divers jaar in en rond het waterpark geweest, veel nieuwe initiatieven zijn opgestart. Te beginnen in het veldwerkcentrum zelf. In het voorjaar is daar een diorama geplaatst door animatiemaker Hans Brinkerink, een fascinerende kijkkast over de ijstijd. Brinkerink maakt al jarenlang animaties voor verscheidene onderzoeksinstellingen en musea. Naast diorama's ook levendgelijke modellen van mosasaurussen, mammoeten of kleinere uitgestorven dieren. Onder meer voor Naturalis in Leiden, dat aan het veldwerkcentrum enkele macrofossielen heeft geschonken: mammoetkiezen in verschillende stadia en botten van de wolharige neushoorn. Ook uit de collectie van Brinkerink zelf zijn fossielen geschonken. Uit de directe omgeving zijn eveneens vondsten toegevoegd door buurman Herman Hengeveld, gevonden tijdens zijn graafwerk in Duitsland, net over de grens, waaronder een stuk slachttand van een wolharige mammoet.

Op 9 maart is het diorama feestelijk in gebruik genomen, in aanwezigheid van de sponsor, Rabobank Enschede-Haaksbergen. Het diorama, tekeningen en de macrofossielen maken onderdeel uit van het lesprogramma voor alle basisscholen van Haaksbergen. Het programma heeft water van de Buurserbeek en het Waterpark als leidraad, de ontstaansgeschiedenis van het landschap speelt daarbij een belangrijke rol.

In september is een pilot met succes uitgevoerd, in 2013 beginnen de buitenlessen ècht.

De lesmodule 'Te veel, te rijk, te weinig' is ontwikkeld door onderwijskundige Moniek Warmer in opdracht van de Stichting Waterpark en de Commissie Culturele Vorming Haaksbergen onder leiding van Ans Kok, met gelden van gemeente Haaksbergen, Aeolusfonds en Waterschap Rijn en IJssel. Door de Historische Kring Haaksbergen is in december een aanvraag ingediend bij

de provincie om een erfgoed-lesmodule te ontwikkelen voor de Buurser Pot.

Niet alleen scholieren hebben een programma in het waterpark gedaan, op 2 juli ook weer studenten, dit keer van de Universiteit voor Humanistiek uit Utrecht. Het studieprogramma Kritische Organisatie en Interventie Studies werd op het Veldwerkcentrum afgerond. Eén van de inhoudelijke elementen die hierbij een rol speelde was de vraag in hoeverre het landschap een ander perspectief op organisatievraagstukken kan werpen. Na de rondleiding en een zomerse maaltijd in een behaaglijke namiddagzon, werd het positieve antwoord nog eens extra onderstreept.

Stromend landschap

In begin van het jaar is het boek *Stromend landschap* -uitgegeven bij de KNNV-gepresenteerd op de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE) in Amersfoort. In het boek is een belangrijke plaats ingeruimd voor de vloeiveiden van het Lankheet. Er waren zo'n 100 mensen bij de presentatie, wat wijst op een toenemende belangstelling voor een vergeten watergeschiedenis. Twaalf jaar lang experimenteren met oude watersystemen op het Lankheet heeft ongemerkt veel kennis opgeleverd, waardoor anderen nu makkelijker historische structuren op het spoor kunnen komen en kunnen beoordelen of deze weer voor actuele wateropgaven zijn in te zetten, zoals berging, verdrogingsbestrijding of natuurherstel. Het boek heeft goede recensies in landelijke en regionale kranten en tijdschriften gekregen en is goed verkocht. Een grote delegatie van de RCE heeft op 21 mei een werkbezoek aan het Lankheet gebracht.

Buurserpot

Onderwijl werd aan het sponsorboekje voor de Buurserpot gewerkt. Met steun van de KNHM is een fraaie publicatie tot stand gekomen, waarin kort de kleurrijke geschiedenis van de scheepvaart in Twente en de Achterhoek wordt geschetst, met de bijzondere rol voor de kleinste van de vaartuigen, de pot. Op 15 maart is het boekje gepresenteerd en daarna ruim verspreid om aandacht van sponsors en fondsen te verkrijgen voor het unieke project. Een maand later is het hout gezaagd voor de boot en weer later de 'krommers', dikke plakken van zo'n 10 cm uit kromme stammen gezaagd. Hieruit worden uiteindelijk

Gerrit Velten (links), bouwmeester Tonnie Kerkhof (midden) van de Enterse Waarf en Kees Joosse (voorzitter Stichting Waterpark Het Lankheet, rechts)

de spanten gehaald, het 'geraamte' van het schuitje. Bert van de Kolk en Hans Paf stonden borg voor de productie van het bouw materiaal. Op 13 november is het contract getekend voor de bouw van de pot op de Waarf in Enter. Per januari 2013 wordt met de bouw begonnen, tegen de zomer is het schuitje waarschijnlijk klaar. De bedoeling is dat hij dan voorlopig bij de Oostendorper watermolen komt te liggen.

Het waterschap Rijn en IJssel heeft zich afgelopen jaar bereid getoond actief mee te denken en te werken aan een toeristische vaarroute van de watermolen naar de Harrevelderschans in het Buurserzand. Natuurmonumenten is een belangrijke partner in het project; de schans is uit hetzelfde historische tijdvak als het schuitje, dus valt hier een leuke verbinding te maken voor het toerisme maar zeker ook voor onderwijs. Er is tegelijkertijd onderzocht of het mogelijk is de oude verbinding van de Botterbeek/Oude Omvloed met de Buurserbeek te herstellen. Het zou primair gaan om een ecologische verbinding met een vispassage, in dit geval gecombineerd met bootpasseerbare elementen (sluisjes). Het is nog niet zeker of dit realiseerbaar (betaalbaar) is, maar er is goede hoop op een creatieve combinatie van functies.

Vanuit de gemeente kwam de suggestie om te proberen voor het Buurserpot-project gelden te verkrijgen via de Europese Leader+ regeling. Hieraan is maandenlang

hard gewerkt om het uiteindelijk in september in te dienen. Om in aanmerking te komen voor subsidie moet een aanvraag 'obstakelvrij' zijn, dat wil zeggen dat alle (bouw)vergunningen moeten zijn afgegeven. In ons geval betekende dit dat er een bouwvergunning voor het einde van 2012 moest komen voor een bootoverkapping voor de Buurserpot. Deze is gepland naast de droogschuur aan de Botterkolk. Sybren de Graaf, een jonge architect uit Amsterdam, heeft in een kort tijdsbestek een fraai ontwerp weten te maken voor deze overkapping. Er is bewust gekozen voor een eigentijds ontwerp, maar wel een dat zich maximaal

voegt naar de omgeving. Het heeft tot een organisch uitziend ontwerp geleid, uitgaande van traditionele bouwmaterialen (hout, ook de dakpannen), maar met de modernste computermodellen uitgerekend en getekend. Dit maakt het mogelijk om bijvoorbeeld met een schuine draagconstructie te werken, die meer ruimte geeft en een bijzonder beeld oplevert. De vergunning is per 5 december verleend, of de subsidie definitief doorgaat was bij het ter perse gaan van dit nummer nog niet bekend.

Hans Paf selecteert krommers voor de Buurserpot

Streekeigen Hout

Het zal geen verbazing wekken dat de Buurserpot met streekeigen hout wordt gebouwd, vooral eiken, met masten van Larixhout. De bootoverkapping zal met gewaterd grenenhout worden gerealiseerd. Afgelopen jaar hebben we deelgenomen aan een houtmanifestatie op 17 juni in het Von Gimborn-arboretum in Doorn (Utrecht). Aan het arboretum is in 2011 een grote tafel geleverd en het is de bedoeling nog meer buitenattributen voor het park te gaan maken. Op de beurs hebben Bert van de Kolk met tafels en banken en Hans Paf met (viking) stoelen, boombanken en kinderspeelgoed het streekeigen hout gepresenteerd. Het was niet alleen een prachtige dag in een lommerijke omgeving, de publieke belangstelling was groot. Er zijn enkele boombankjes verkocht en een tafelset, maar vooral het Twentse hout is letterlijk in een fraai daglicht gezet.

Ontwikkelingsplan 2012-2022

De Buurserpot maakt deel uit van een breder plan. Dit jaar is met de gemeente uitgebreid overleg geweest over een ontwikkelingsplan waarin meerdere initiatieven worden gebundeld: boot en bootoverkapping maar ook aanvullingen op het waterpark, zoals de reconstructie van een 18e eeuws theekepeltje, parkeerfaciliteiten enz. Eén van de elementen van het plan betreft de zogenaamde educatieve bostuin, waarvoor dit jaar een ontwerp is gemaakt. De educatieve bostuin wil onze leefomgeving als een zelfvoorzienend ecosysteem doen begrijpen, stimuleren en beheren. Hierdoor kunnen we een aangename maar tegelijkertijd ook duurzame en bovenal

eetbare omgeving creëren. Met de principes van permacultuur of in een Engelse variant, de zogenaamde 'forestgardens', willen we een bostuin inrichten waar dit in alle opzichten is te ervaren. In principe komt hij achter het veldwerkcentrum te liggen. De bostuin wordt in 5 zones aangelegd:

- zone 1: fruit
- zone 2: bladeren
- zone 3: noten en zaden
- zone 4: medicinaal
- zone 5: materialen

Er kan fruit geoogst worden, bladeren gegeten (in b.v. salades) of gekookt (thee), noten en zaden geplukt en verwerkt worden (notenpasta's), maar ook als medicijn geoogst worden. Tevens producten die (vroeger) voor manden, hekken, hagen, stelen en keukengerei werden aangewend.

De opzet van de bostuin is zodanig dat bodembedekkers, struiken en bomen elkaar als ecosysteem versterken en dat het daardoor relatief weinig onderhoud (en bemesting) behoeft, een uitgangspunt van de permacultuur-filosofie. Het maakt daarom ook direct duidelijk dat het voor iedereen haalbaar is om dit soort tuinen aan te leggen, ook op kleine oppervlaktes of gezamenlijk op schoolgronden of in woonbuurten. De bostuin moet deel uit gaan maken van lesprogramma's voor de basisscholen.

Nieuwe borden

Met financiële steun van Waterschap Rijn en IJssel zijn niet alleen educatieve initiatieven ondersteund, maar ook nieuwe informatieborden gerealiseerd. Vanaf de parkeerplaats tot en met het waterpark zijn grote en kleine borden geplaatst. Hierop staat informatie over geschiedenis - aanleg omvloed, scheepvaart, waterbeheer enz. - alsook informatie over functie van het veldwerkcentrum, de rietfilters en landschapskunst. Op 27 september is de nieuwe dijkgraaf Hein Pieper samen met heemraad Henk Wubbels op bezoek geweest en konden ook de borden worden bewonderd.

Life+

Dit jaar is met onder meer partners Wageningen Universiteit, Waterschap Rijn en IJssel en Natuurmonumenten een Europese Life+ aanvraag ingediend. Het betreft hier het zogenaamde 'programma water', dat oproept tot het (verder) in praktijk brengen van innovatief waterbeheer. De bedoeling is om het 'concept waterpark' (stapeling landschapsfuncties) ook elders in de regio of in het land te realiseren. Nu is iedere situatie uniek, dus gaat het er vooral om te kijken of een combinatie van (enkele) functies die we in het waterpark beëxperimenteren ook elders is te realiseren. Bij Natuurmonumenten bijvoorbeeld het Koekoeksveld, dat met Buurserbeekwater kan worden vernat zodat hydrologische condities 'hogerop' kunnen worden verbeterd. De lagere delen kunnen met rietfilters worden ingeplant, zodat water gezuiverd kan worden voor andere (natuur)doelen. Aan de

Berkel kan water worden geborgen en gezuiverd. Speciale met zonne-energie gevoede duikers met schuiven en meetapparatuur, kunnen water in- en uitlaten. Het waterpark blijft een zogenaamde referentielocatie, hier kunnen praktijkresultaten van andere locaties worden getoetst of uitvoeringsvragen worden geoefend. Het heeft heel wat energie en moeite gekost om de aanvraag rond te krijgen. Alles moet minutieus worden uitgewerkt en over een periode van zes jaar worden door-dacht. Interessant was het idee om te proberen het project grensoverschrijdend te krijgen. Immers de stroomgebieden houden niet bij de grens op en ook de problemen zijn aan beide zijden van eenzelfde soort: verdroging, verrijking, wateroverlast enz. Daarom is contact opgenomen met de Universiteit van Münster om te kijken of er samenwerkingsmogelijkheden zijn. Die zijn er, maar konden in het relatief korte tijdsbestek niet meer worden uitgewerkt. Daarom wordt ge-keken of het Life+ project in 2013 gekoppeld kan worden aan Duitse initiatieven op dit gebied. Of onze aanvraag gehonoreerd gaat worden is helemaal de vraag, vanwege bezuinigingen in heel Europa is er een grote druk gekomen op dit soort regelingen. Pas in april 2013 weten we definitief of het project doorgaat.

Rietmaaien

In 2012 is er zowel in februari als eind november/begin december gemaaid. In beide gevallen had het eerder gekund, maar weersomstandigheden en maai-apparatuur laten zich niet altijd even gemakkelijk combineren. De droge winterperiode in februari werd benut om op de handzame trekker van Gerrit Meijerink een speciale maaikop uit te proberen. Deze werkte naar behoren, hoewel het riet vaak te grof en te taai bleek, terwijl te natte percelen toch niet konden worden gemaaid. De trekker kwam met kwetsbare onderdelen in het water te staan. Daarom is thans in november gekozen voor een rupsmaaier, nota bene uit Friesland. De organisatie is verzorgd door Arjan Winkelhorst van het gelijknamige loonbedrijf uit Rekken. Hij heeft ook verschillende herstelwerkzaamheden in het waterpark uitgevoerd

en het riet van afgelopen jaar gehakseld. De druk op de bodem is door de brede rupsbanden gering en ook water in de meest westelijke bakken is geen probleem. Maar zelfs voor dit maaivehikel zijn de stengels lang, taai en weerbarstig. Kennelijk typisch Twents riet. Nu wordt het als stalstrooisel, veevoer-bijmenging en als brandstof gebruikt, maar misschien dat we er met deze Twentse kenmerken nog eens een heel ander product van kunnen maken.

Draagkracht

Terug naar het veldwerkcentrum. Onlangs is Hans Paf met hulp van Johan Veldhus en Erik Smilde druk in de weer geweest om stalen draagbalken in het veldwerkcentrum aan te brengen. De staanders in de ontvangstruimte zijn altijd een sta-in-de-weg geweest en het werd dan ook hoog tijd om deze te vervangen. De ruimte is op deze manier een stuk functioneler geworden, omdat tafels nu in een betere opstelling kunnen worden neergezet en er bij presentaties vrij zicht is.

Rondleidingen

Last but not least de rondleidingen. Was de Historische Kring Haaksbergen op het Lankheet onder leiding van Wim Oltwater ook al nauw betrokken bij het onderwijsprogramma (samen met het IVN), ook dit jaar weer heeft de Kring een enorme inspanning geleverd door zo'n 1000 mensen rond te leiden. Met een bewonderenswaardig enthousiasme van de gidsen zijn mensen vanuit het hele land met de geschiedenis van vloeiveiden en de praktijk van modern waterbeheer vertrouwd geraakt. Van de opbrengsten van de rondleidingen en excursies, kunnen onder meer de verbouwingen en aanpassingen op het veldwerkcentrum bekostigd worden.

Met al deze projecten is er ook weer zicht op een spannend 2013!

